

Hezam Leila Melinda

TÖRÉSVONALAK MENTÉN ÉPÍTKEZNI – HIT ÉS JÓLLÉT METSZÉSPONTJAI A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

*Building along fault lines – Intersections of faith
and well-being in the prison service*

TANULMÁNY

A büntetés-végrehajtás reintegrációs diszkurzusa szinte teljesen negligálja a vallásgyakorlás kriminálprevenációs potenciálját, noha annak személyiségformáló hatása empirikusan is igazolható. A tanulmány alapállítása szerint a vallás nem csupán alapjog, hanem jelenleg alulhasznosított társadalmi reintegrációs erőforrás, amely képes csökkenteni a visszaesés valószínűségét. Jelen írás kvantitatív adatokra építve érvel amellett, hogy a hit nem pusztán kognitív újraértelmezési keret, hanem a jóllét egyik erőforrása is, amely a reintegrációt nem kívülről befelé, hanem belülről kifelé indítja el. E narratíva integrálása elkerülhetetlen a jövő büntetés-végrehajtási gyakorlatában.

Kulcsszavak: vallásalapú reintegráció, kriminálprevenáció, spirituális reziliencia, kognitív újraértelmezés, magatartás-transzformáció

The discourse on reintegration in the prison service largely neglects the crime prevention potential of religious practice, even though its personality-forming effect has been empirically demonstrated. According to the core thesis of this study, religion is not only a fundamental right, but also a currently underutilized social reintegration resource that can reduce the likelihood of recidivism. Based on quantitative data, this paper argues that faith is not merely a cognitive lens for reinterpretation, but also a resource of well-being that initiates reintegration not from the outside in, but from the inside out. The integration of this narrative is inevitable in the future practice of the prison service.

Keywords: religion-based reintegration, crime prevention, spiritual resilience, cognitive reinterpretation, behavioral transformation

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási intézetekben (a továbbiakban: bv. intézetek) élők mentális állapota a nemzetközi és hazai kutatások szerint egyaránt kiemelt kockázatot hordoz: a bezártság, az autonómia hiánya, a társas kapcsolatok beszűkülése és a kiszolgáltatottság együttesen olyan pszichés terhelést eredményezhetnek, amely a pozitív érzelmek és a jóllét elemeinek jelentős csökkenésével jár. A depresszív hangulat, a szorongás, a reményvesztettség és az érzelmi ingadozások gyakoriak, miközben az öröm, a biztonságélmény és az érzelmi stabilitás korlátozottan hozzáférhetőek a fogvatartottak számára. E sajátos környezetben különösen fontos mindaz, ami képes növelni, vagy fenntartani a pozitív érzelmi állapotokat.

A vallásosság szerepét a jóllét és a pszichológiai stabilitás terén széleskörű kutatások vizsgálják világszerte. Bár a vallás protektív hatásának mértéke és mechanizmusa összetett és sokváltozós, egyre több empirikus bizonyíték utal arra, hogy a hitbeli keretek, a spirituális gyakorlatok és a közösséghez tartozás élménye érzelmi erőforrásként működhet. Különösen igaz ez olyan extrém vagy megterhelő élethelyzetekben, mint amilyen a szabadságvesztés.

A vallás és a tudomány viszonyával kapcsolatosan gyakran felmerül az a kérdés, hogy a hit miként illeszthető be a tudományos kutatás tágabb értelmezési keretébe. Ezzel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy a modern tudomány alapját az a meggyőződés adta, hogy a világban rend uralkodik, és az ember képes e rend megismerésére.¹

E felismerés máig releváns: a tudományos vizsgálódás és a vallási világnézet nem szükségszerűen állnak egymással szemben, sőt bizonyos esetekben kiegészíthetik egymást abban, hogy a valóság mélyebb összefüggéseit értsük meg. A vallás jóllétre gyakorolt hatásainak kutatása éppen ilyen metszéspontot képez: empirikus adatokon alapul, ugyanakkor olyan jelenségeket vizsgál, amelyek sok ember életében spirituális jelentőséggel bírnak.

A jelen vizsgálat célja a hazai büntetés-végrehajtási környezetben eddig kevésbé tanulmányozott összefüggés feltárása: a vallásosság és a jóllét egyik alapvető dimenziója, az öröm megélése közötti kapcsolat vizsgálata. Míg a börtönkutatások gyakran a vallás reintegrációs vagy normakövetést segítő hatásait elemzik,² jóval kevesebb figyelem irányult arra, hogy a hit miként hat a fogvatartottak érzelmi állapotára. Pedig a pozitív érzelmek – így az öröm – kulcsszerepet játszanak a megküzdésben, az önszabályozásban, a viselkedésformálásban és közvetve a reintegráció sikerességében is.

1 Szabados Á. (2021) p. 114–116.

2 Például: Bergan A.-J., McConatha, T. (2001); Kopp M. et al. (2004); Jang, S. J. et al. (2017); Makridis, C. et al. (2020)

E kutatás kiindulópontja az a hipotézis volt, hogy a vallásosság érzelmi védőfaktorként jelenhet meg a börtönkörnyezetben, és hozzájárulhat az öröm magasabb szintű megéléséhez. A cikk arra keresi a választ, hogy a vallásos fogvatartottak körében kimutatható-e a pozitív érzelmek erőteljesebb jelenléte, és ez a kapcsolat milyen pszichológiai folyamatokon keresztül értelmezhető.

A vallás, mint a jóllét közvetítője

A büntetés-végrehajtási intézetek zárt környezete olyan sajátos élethelyzetet teremt, amely alapvetően formálja a fogvatartottak pszichés alkalmazkodását. A hétköznapi stresszorok – az intézményi struktúra, a döntési szabadság korlátozása, a jövőkép bizonytalansága és a társas kapcsolatok beszűkülése – olyan állandó terhelést jelentenek, amelyek a pozitív érzelmek fennmaradását különösen megnehezítik. A jóllét és az érzelmi egyensúly kérdése ezért nem pusztán egyéni, hanem intézményi szintű kihívás is, amely alapvetően befolyásolja a börtönön belüli életminőséget és az eredményes reintegráció lehetőségét.

A vallásosság és a spiritualitás ebben a kontextusban sajátos szerepet tölthet be. A nemzetközi kutatások egybehangzóan rámutatnak, hogy a hithez, rituálékhoz és vallási közösségekhez való kapcsolódás olyan pszichológiai erőforrás, amely segítheti az érzelmi stabilizációt és a megküzdési képességeket. A vallási gyakorlatok – az imádság, a közösségi alkalmak, a szertartások – strukturált érzelmi teret biztosítanak, amelyben a fogvatartottak értelmezni tudják saját helyzetüket, és képesek lehetnek reményt, értelemélményt vagy biztonságérzetet meríteni. A hit keretei nem feltétlenül csökkentik a külső terhelést, de hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az egyén más jelentéstartalommal és érzelmi reakcióval forduljon a nehézségek felé.

A hazai szakirodalomban a fogvatartottak vallásosságának pszichológiai és érzelmi hatásai eddig kevés figyelmet kaptak. A jelen tanulmány ezért arra vállalkozik, hogy empirikus módon vizsgálja: milyen kapcsolat áll fenn a vallásosság és a jóllét egyik kulcseleme, az örömezzet között. A vizsgálat egy szélesebb, több intézetben végzett kutatás részeként valósult meg, amely a fogvatartottak vallási életének struktúráját, motivációit és pszichés jellemzőit térképezte fel.

A cikk e kutatás egy specifikus szeletére fókuszál: arra, hogy a vallásosság milyen módon járulhat hozzá a pozitív érzelmi tónus erősödéséhez. A cél nem az volt, hogy a vallásosságot minden esetben univerzális védőfaktorként tételezzük, hanem hogy feltárjuk: a vallásgyakorlás, a hitbeli identitás és a vallási közösségekhez való tartozás milyen mértékben kapcsolódik az öröm megéléséhez a börtönkörnyezetben.

Az öröm bevonását több ok indokolta. Egyrészt a pozitív érzelmek bizonyítottan szerepet játszanak a megküzdési folyamatokban és a pszichés ellenállóképességben; hiányuk pedig gyakran összefügg az intézeti alkalmazkodási problémákkal. Másrészt a valláshoz kötődő gyakorlatok számos nemzetközi kutatásban kimutatható módon támogatják az érzelmi egyensúly fenntartását. A jelen vizsgálat hipotézise ezért arra irányult, hogy a vallásosság milyen összefüggést mutat a pozitív érzelmek egyik alapvető komponensével, az örömmérettel, és hogy ez a kapcsolat milyen módon értelmezhető a reintegráció szempontjából.

Kiindulópontom az volt, hogy a pozitív érzelmek – így az öröm – nem csupán az egyéni jóllét indikátorai, hanem olyan pszichológiai erőforrások, amelyek segíthetnek a normakövetésben és az önszabályozásban. Amennyiben a vallásosság valóban elősegíti az örömmérettel magasabb szintű megélését, úgy ez a reintegráció egyik kevésbé vizsgált, de lényeges aspektusaként is értelmezhető.

Módszertan

A kutatás mintája és az adatfelvételi környezet

A vizsgálat lefolytatására 2024-ben került sor, összesen 321 fő férfi fogvatartott bevonásával, az ország hét büntetés-végrehajtási intézetében:

- Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön,
- Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- Váci Fegyház és Börtön,
- Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- Zala Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet,
- Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet.

A célcsoport homogénnek tekinthető abban az értelemben, hogy valamennyi résztvevő férfi volt, és jogerős szabadságvesztés-büntetését töltötte. A mintában különböző végrehajtási fokozatok (fogház, börtön, fegyház), eltérő bűncselekménytípusok, és változó büntetés-tartamok is jelen voltak, ami lehetővé tette a vallásosság és örömmérettel széles spektrumának vizsgálatát. A kutatás anonim, önkéntes és önkitöltős kérdőívvel zajlott. A kérdőív kitöltése csoportos, felügyelt körülmények között történt, a kutató jelenlétében, ami a megértést segítette és növelte az adatminőség megbízhatóságát.

Mérőeszközök és változók

A kutatás során olyan kérdőívet alkalmaztam, amely több, validált skálát tartalmazott. A jelen tanulmány szempontjából három fő dimenzió volt meghatározó: a vallásosság

különböző aspektusai, az örömrézetet és pozitív érzelmeket mérő tételek, valamint az elemzések tisztaságát biztosító kontrollváltozók.

A vallásosságot több komponens mentén vizsgáltam, így a vallásosság jellegét (extrinzik társas/extrinzik személyes/intrinzik vallásos), valamint a vallásgyakorlás gyakoriságát (havonta legalább két alkalommal istentiszteletre látogató).

Az „örömrézetet és a pozitív érzelmeket” a WHO (Egészségügyi Világszervezet) által kidolgozott jóllét kérdőív releváns tételei mérték, amelyek az öröm átélését, a vitalitást (aktivitást), az élénkséget és az érdeklődés jellegét vizsgálták. Az elemzések során több kontrollváltozót is bevontam, így például életkort, iskolai végzettséget, ítélet időtartamát, bűncselekmény-típust és végrehajtási fokozatot. Ezek bevonása azért volt szükséges, hogy pontosan elkülöníthető legyen: vajon a vallásosság önállóan is magyarázza-e az örömrézet magasabb szintjét, vagy a kapcsolat más háttértényezők közvetett hatásából ered. Az adatelemzés SPSS programmal történt, statisztikai eljárások alkalmazásával. Az elemzési stratégia célja az volt, hogy megbízható empirikus bizonyítékot szolgáltatson arra, milyen módon és milyen feltételek mellett járulhat hozzá a vallásosság a pozitív érzelmi állapotok fennmaradásához a börtönkörnyezetben. A kutatás minden részlete megfelelt a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága kutatásetikai előírásainak és az MTA etikai ajánlásainak. A résztvevők anonimitása, az adatok bizalmassága és a részvétel önkéntessége minden esetben biztosított volt.

A kérdőív

A WHO 5 tételes kérdőíve a civil társadalmat vizsgáló kutatások körében az egyik leggyakrabban használt mérési eszköz, amely a szubjektív jóllétet méri, büntetés-végrehajtási környezetben pedig ez idáig nem használták. Nemzetközi népszerűsége vélhetően annak köszönhető, hogy rövid, nyelvezete egyszerű, így kevés fordítási problémát okoz, és széles körben alkalmazható, a megküzdési stratégia vizsgálatától a depresszió kiszűrésig hasznosítható.³ Az eredeti kérdőívet (Well-Being Index, WBI) a WHO 1982-ben dolgozta ki azzal a céllal, hogy az életminőség vizsgálata ne csak az addig megfigyelt negatív mutatók elemzésére terjedjen ki (úgy mint szorongás, depresszió), hanem a pozitív jellemzőkre is. A kérdőív eredetileg 28 tételből állt, majd felmerült a rutinszerű alkalmazás igénye az egészségügyben, így került sor az 1996-ban Bech által publikált öttételes mérőeszköz kidolgozására.⁴ A magyar adaptáció a Hungarostudy 2002. évi országos reprezentatív lakossági egészségfelmérés keretében készült mintegy 12 668 fő részvételével.⁵

3 Winther, T. C. et al. (2015) p. 167–176.

4 Bech, P. (2004) p. 15–16; Susánszky É. et al. (2006) p. 247–255.

5 Susánszky É. et al. (2006) p. 247–255.

Az 5 tételes kérdőív, amelyet jelen tanulmány empiriája is felhasznál, a vizsgálati alany általános közérzetéről nyújt információt a megelőző kétéves időszak alapján. Mivel a kérdőívnek nem voltak olyan itemjei, amelyek kifejezetten negatív állapotot vizsgáltak volna – azaz a kérdések pozitív jelenségekre kérdeztek rá és annak hiánya utal a rosszabb mentális állapotra – nem tettem különbséget reintegrációt támogató és akadályozó tényezők között. A kérdőív a négyfokú Likert-skála (1= egyáltalán nem jellemző; 2= alig jellemző; 3= jellemző; 4= teljesen jellemző) módszerét alkalmazza. A Hungarostudy által elvégzett hazai validálás után a jelen kutatásban alkalmazott egyes itemek az alábbiak szerint kerültek kódolásra.

Sorszám	Item	Kódolás
1	Az elmúlt két hét során érezte-e magát vidámnak és jókedvűnek?	öröm
2	Az elmúlt két hét során érezte-e magát nyugodtnak és ellazultnak?	nyugalom
3	Az elmúlt két hét során érezte-e magát aktívnak és élénknek?	vitalitás
4	Az elmúlt két hét során érezte-e magát ébredéskor frissnek és élénknek?	reggeli élnétség
5	Az elmúlt két hét során érezte-e, hogy a napjai tele voltak számára érdekes dolgokkal?	érdeklődő viszonyulás

1. táblázat: WBI-5 kérdőív kódolása⁶

Az egészség fogalma napjainkban egyre inkább a figyelem középpontjába kerül, azonban nincs egységes definíciója. A XX. században megjelenő pozitív megközelítések vezettek a WHO 1946-os meghatározásának kialakításához, amely szerint az egészség a fizikai, mentális és szociális jóllét tökéletes állapota, nem csupán a betegség vagy fogyatékoság hiánya. Az idők során a definíció számos kritikát kapott, ami arra ösztönözte a WHO-t, hogy új mentális egészségdefiníciót alkosson. Az új megközelítés már nem tartalmazza az elérhetetlen tökéletesség fogalmát, hanem hangsúlyozta az adaptációs képesség fontosságát: „A mentális egészség egy olyan állapot, amelyben az (1) egyén képes felismerni saját képességeit, (2) megküzdeni az élet természetes stresszeivel, (3) hatékonyan és eredményesen dolgozni, valamint (4) beilleszkedni és aktívan részt venni a közösségében” (WHO 2018).⁷

A kérdőív elemei közül az öröm minden vizsgált fogalmi elemhez kapcsolódik, mivel:

- az örömezetet átélő egyének általában jobban értékelik saját képességeiket, ezzel magabiztosabban léphet be bizonyos társadalmi helyzetekbe;
- az örömezet erősítheti a megküzdési stratégiákat, mint a pozitív gondolkodást és az optimizmust;

⁶ A szerző szerkesztése.

⁷ Malét-Szabó E. (2020) p. 186.

- az öröm motiváló erőként funkcionál, amely javítja az egyén munkahelyi hatékonyságát és elégedettségét, amely a társadalmi visszailleszkedés szempontjából kiemelten hangsúlyos;
- az örömezőtet erősíti a társas kapcsolatokat, mivel az öröm megosztása másokkal, illetve az örömteli közösségi élmények fokozzák az egyén szociális kapcsolódását. Ez elősegíti az aktív részvételt a közösségben és a társadalmi reintegrációt.

A fentiekre tekintettel kutatásomban az öröm tényezőjét vizsgáltam. Elemzésem során fontosnak tartottam a hatékonyság szempontjából lényeges szignifikanciaérték vizsgálatát is.

Az előzetes hipotézisem szerint a pozitív érzelmek jelentős mértékben hozzájárulhatnak az egyének társadalmi normákhoz és etikai elvekhez való alkalmazkodásához. Ennek eredményeképpen az öröm, mint a pozitív érzelmek egyik alapvető összetevője, elősegítheti a belső motiváció erősödését a helyes cselekedetek iránt, valamint csökkentheti a bűncselekmények elkövetésének valószínűségét.

Megbeszélés

Szociodemográfiai háttér

A minta 321 férfi fogvatartottból állt, akik az ország hét büntetés-végrehajtási egységéből kerültek bevonásra. A szociodemográfiai adatok a következő képet mutatják:

- átlagéletkor: 40 év,
- jellemző végzettség: 8 általános (a többség legmagasabb iskolai végzettsége),
- leggyakoribb bűncselekmény: vagyron elleni deliktumok,
- végrehajtási fokozat: jellemzően börtön,
- családi kriminalizáció: nem jellemző a családban büntetett előélet,
- szülői háttér: jellemzően egyik, vagy mindkét szülő elhalálozott,
- a szabadságvesztés eddig letöltött időtartama az adatfelvételnél: 2 év 1 hónap – 4 év közötti intervallum.

Ezek az adatok jelzik, hogy a vizsgált populáció szociokulturálisan alacsonyabb iskolázottságú, jellemzően hosszabb ítéleteket töltő, kumulált hátrányokkal terhelt csoportot alkot. Éppen ezért különösen jelentős, ha ebben a közegben bármely tényező – így a vallás – érzelmi védőhatással bír.

Örömrzet a teljes mintában

WHO-kérdőív - Öröm faktor			
		Gyakoriság (fő)	Arány (%)
Likert skála értékei	1.	36	11,2
	2.	109	34,0
	3.	111	34,6
	4.	65	20,2
	Összesen	321	100,0

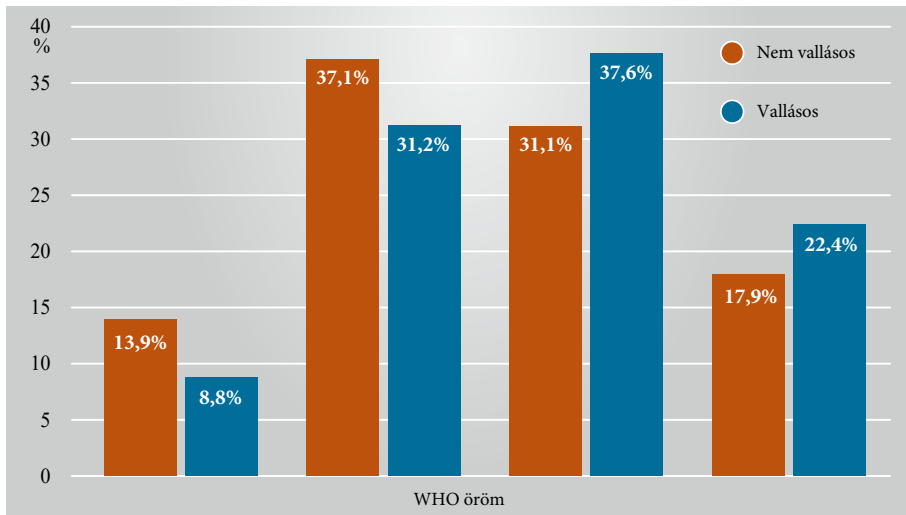
2. táblázat: Örömrzet a teljes mintában a fogvatartottaknál⁸

A WBI-5 skála eredményei alapján az öröm fontos érzelmi tényezőnek bizonyult mind a vallásos, mind a nem vallásos csoportban. A teljes mintában:

- 54,8% (176 fő) úgy vélekedett, hogy az elmúlt két hétben jellemző volt rá az örömrzet.

Ez az arány a büntetés-végrehajtási környezet ismeretében figyelemre méltó, hiszen azt sugallja, hogy a fogvatartottak jelentős része képes pozitív érzelmeket megélni a magas terhelés ellenére is.

Az adatok arra utalnak, hogy a fogvatartottak érzelmileg adaptív stratégiákat alakítanak ki, amelyek a későbbi reintegráció szempontjából kulcsfontosságúak lehetnek. A pozitív érzelmelek fennmaradása ugyanis a belső pszichés rugalmasság egyik indikátora.

1. ábra: Örömrzet a fogvatartottaknál a vallásos és nem vallásos almintákban⁹

⁸ A szerző szerkesztése.

⁹ A szerző szerkesztése.

A minta megoszlását tekintve 170 fő volt vallásos és 151 fő nem vallásos résztvevő.

A vallásos fogvatartottak körében az örömrzet jóval magasabb arányban jelent meg (összevonva a könnyebb értelmezhetőség érdekében a 3. és 4. kategóriát):

- vallásosak: 60%,
- nem vallásosak: 49%.

A több mint 10 százalékpontos különbség érdemi tendenciára utal. A vallásos fogvatartottak magasabb örömrzete több tényezőből táplálkozhat: értelmezési keretet ad a nehézségekhez, reményforrásként funkcionál, strukturált rituálékat biztosít, közösségi élményt, elfogadást nyújt, érzelmi szabályozást támogat.

Ugyanakkor a statisztikai próba ($p=0,218$) alapján a kapcsolat nem bizonyult szignifikánsnak, ami azt jelzi, hogy más tényezők (például közösségi élmények, családi kapcsolatok, intézeti programszervezettség) is befolyásolhatják az eredményeket.

Ennek ellenére a különbség iránya és mértéke alátámasztja a feltevést, hogy a vallás – legalább részben – érzelmi stabilizáló funkcióval bírhat a fogvatartottak számára.

A pozitív érzelmek jelenléte további fontos összefüggésekre mutat rá. A pszichológiai szakirodalom szerint a magasabb örömszint összefügg:

- alacsonyabb impulzivitással,
- erősebb jövőorientációval,
- jobb együttműködési hajlandósággal,
- magasabb normakövetéssel,
- alacsonyabb visszaesési kockázattal.

Bár jelen kutatás nem vizsgálta közvetlenül a visszaesést, az örömrzet és a vallásosság kapcsolata arra utalhat, hogy a hit érzelmi védőhálót nyújthat a fogvatartottak számára, amely a későbbi viselkedéses kimeneteket is befolyásolhatja.

Az örömrzet mellett a vitalitás – vagyis az életerő, energikusság és belső motiváció érzése – alapvető pszichológiai erőforrás a sikeres reintegráció szempontjából, mert közvetlenül befolyásolja a fogvatartottak aktivitását, kezdeményező-készségét és belső érzelmi stabilitását.

Azok az egyének, akik magasabb vitalitással rendelkeznek, nagyobb eséllyel vesznek részt konstruktívan a börtönprogramokban, képesek tartósabb önszabályozásra, és motiváltabbak lehetnek a jövőbeli, normakövető életvezetés kialakítására.

A vitalitásra vonatkozó eredmények még markánsabb különbséget mutattak:

- nem vallásos fogvatartottak: 55%-nál jelent meg magas vitalitás,
- vallásos fogvatartottak: 67,1%-nál magas vitalitás.

A kapcsolat marginálisan szignifikáns volt ($p=0,051$), ami erősíti azt a felvetést, hogy a vallásosság nem csupán örömmérzetben, hanem energetikai, életerő-dimenzióban is támogató erő lehet.

A börtönkörnyezetben, ahol a társas támasz szűkös, a többszoros hatások különösen jelentősek. A kutatás fontos implikációja, hogy az érzelmi jóllét – így az örömmérzet és vitalitás – nem pusztán pszichológiai változó, hanem reintegrációs indikátor is. A pozitív érzelmi tónus megléte elősegítheti a börtönön belüli adaptációt és a kinti visszailleszkedés sikerességét.

Következtetések

A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy a vallásosság mérsékelt, de értelmezhető kapcsolatban áll az örömmérzet és a pozitív érzelmi tónus magasabb szintjével a fogvatartott férfiak körében. A kapcsolat nem kizárólagos és nem determinisztikus, ugyanakkor következetes mintázatot mutat: a vallásgyakorlás, a hitbéli meggyőződés és a vallási közösséghez tartozás egyaránt hozzájárulhat a pozitív érzelmek fenntartásához a börtönkörnyezetben.

A vallásosság ebben az értelemben nem csupán a megküzdés egyik formája, hanem olyan pszichológiai és érzelmi erőforrás, amely a fogvatartotti jóllét több dimenziójára is kedvező hatással lehet. A pozitív érzelmek és az örömmérzet – ahogyan azt a jóllételemlekek is hangsúlyozzák – hozzájárulnak a reményezés, az önszabályozás, az önkontroll és a proszociális viselkedési minták erősítéséhez. Ebből következően a vallásosság érzelmi hatásai közvetve a reintegrációs potenciálra is hatással lehetnek, ami a büntetés-végrehajtási gyakorlat számára releváns szempont.

A kutatás korlátai között meg kell említeni azonban az önbevalláson alapuló mérőeszközök természetes torzításait, valamint a fogvatartotti környezet heterogenitását. Mindazonáltal a feltárt összefüggések egyértelműen jelzik, hogy a vallás szerepe a börtönkörnyezetben túlmutat pusztán rituális gyakorlatokon: érzelmi támaszt nyújthat.

A további kutatások számára ezért indokolt lehet longitudinális vizsgálatok elvégzése, kvalitatív interjúk bevonása, valamint a vallási közösségekhez való kapcsolódás hosszabb távú hatásainak vizsgálata a reintegrációra és a visszaesésre nézve. A jelen

tanulmány azonban így is hozzájárul a vallás protektív szerepének megértéséhez, különösen a börtönpszichológiai és reintegrációs kontextusban.

Fontos kérdés, hogy melyek a fentebb ismertetett kutatási eredmények gyakorlati következményei a büntetés-végrehajtás számára. A vizsgálat azt jelzi, hogy az intézetekben működő vallási programok – legyenek akár felekezeti alkalmak, lelkigondozói beszélgetések vagy közösségi csoportok – a jóllét szempontjából is pozitív hatással lehetnek. A vallásosság mint érzelmi védőfaktor bevonható lehet a reintegrációs programokba, a terápiás közösségek munkájába, valamint a konfliktuskezelő és megküzdési technikák fejlesztésébe. Ez nem azt jelenti, hogy a vallási tartalmak „kötelező érvényű” megoldást jelentenek, hanem azt, hogy a hit sok esetben valódi pszichológiai és érzelmi erőforrást biztosít azok számára, akik számára ez fontos.

Záró gondolatok

A tudományos kutatások – még ha alapvetően empirikus módszerekkel dolgoznak is – gyakran hordoznak metafizikai implikációkat. Ezek nem előzetes világnézeti feltételezések, hanem olyan mélyebb következtetések, amelyek a vizsgált jelenségek természetéből adódnak. A metafizikai implikáció fogalma arra utal, hogy bizonyos eredmények – például a vallás érzelmi stabilizáló hatása – túlmutathatnak a kizárólag anyagi magyarázatokon, és a valóság olyan rétegeit érinthetik, amelyekhez a tudomány csak közvetetten fér hozzá.¹⁰

A jelen kutatás eredményei is ebbe az irányba mutatnak. Ha ugyanis a vallás – legyen szó hitbéli meggyőződésről, közösségi kötődésről vagy rituális gyakorlatokról – képes növelni az örömeztet, csökkenteni a szorongást és fenntartani a reményt a börtönkörnyezetben, akkor ez azt jelzi, hogy a spiritualitás valós pszichológiai és érzelmi funkciót tölt be. A pozitív érzelmek jelenléte pedig nem pusztán egyéni jólléti mutató, hanem a normakövetés, a társas együttműködés, a megküzdés és végső soron a sikeres reintegráció egyik kulcseleme.

Mindez gyakorlati következményekkel jár a büntetés-végrehajtás szakmai rendszerére nézve. A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben működő vallási programok – legyenek akár csoportfoglalkozások, lelkigondozói beszélgetések vagy közösségi alkalmak – nem csupán spirituális vagy kulturális szerepet töltenek be. A vallásosság érzelmi védőfaktorként való alkalmazása beilleszthető a reintegrációs modellekbe, a terápiás és reintegrációs programokba, sőt a konfliktuskezelést és megküzdést támogató módszertanokba is. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a vallás nem univerzális megoldás: nem minden fogvatartott számára jelent

¹⁰ Szabados Á. (2021) p. 118.

tényleges erőforrást. Azok számára azonban, akik számára értékkel bír, a hit jelentős érzelmi és motivációs támaszt adhat.

A vallás protektív hatásainak vizsgálata ezért egyszerre tekinthető tudományos, szakpolitikai és társadalmi feladatnak. A jelen tanulmány ehhez a folyamathoz járul hozzá azzal, hogy empirikus adatokkal támasztja alá: a spiritualitás és az emberi jóllét kapcsolata még a legmegterhelőbb élethelyzetekben is releváns. Eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a vallás – bármilyen formában jelenik is meg – képes támogatni az érzelmi stabilitást és a megküzdést, ezáltal pedig a társadalomba való visszailleszkedés esélyét is növelheti.

Felhasznált irodalom

- Bech, Per (2004): Measuring the dimension of Psychological General Well-Being by the WHO-5. *Quality of Life Newsletter*, 32:15–16.
- Bergan Anne-Jasmin – Tahmeseb McConatha (2001): Religiosity and Life Satisfaction. In: *Dignified and Purposeful Living for Older Adults*, Volume 24. DOI: https://doi.org/10.1300/J016v24n03_02
- Jang, Sung J. – Hays, Joshua – Johnson, Byron R. – Hallett, Michael – Duwe, Grant (2017): Religion and Misconduct in “Angola” Prison: Conversion, Congregational Participation, Religiosity, and Self-Identities. *Justice Quarterly*, April 7, 412–442. DOI: <https://doi.org/10.1080/07418825.2017.1309057>
- Kopp Mária – Székely András – Skrabski Árpád (2004): Vallásosság és egészség az átalakuló társadalomban. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 5/2004. 103–125. DOI: <https://doi.org/doi.10.1556/mental.5.2004.2.1>
- Makridis, Christos – Johnson, Byron R. – Koenig, Harold G. (2020): Does Religious Affiliation Protect People’s Well-Being? Evidence from the Great Recession After Correcting for Selection Effects. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 1–34. DOI: <https://doi.org/10.1111/jssr.12700>
- Malét-Szabó Erika (2020): A rendvédők pszichológiája. In: Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*, Budapest, Dialóg Campus, 186.; 214–215.
- Susánszky Éva – Konkoly Thege Barna – Stauder Adrienne – Kopp Mária (2006): A WHO jól-lét kérdőív rövidített (WBI-5) magyar változatának validálása a Hungarostudy 2002 országos lakossági egészségfelmérés alapján. *Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet, Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 7 (3). pp. 247–255. DOI: <https://doi.org/10.1556/Mental.7.2006.3.8>
- Szabados Ádám (2021): *Teológus a sakkasztalon*. Luther-Harmat Kiadó, Budapest, p. 114–118.
- Winther Topp, Christian – Østergaard, Søren Dinesen – Søndergaard, Susan Bech, Per (2015): The WHO-5 Well-Being Index: A systematic review of the literature. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 84(3), 167–176. DOI: <https://doi.org/10.1159/000376585>